

## χαλκάς

**χαλκάς, ο**, ουσ. [<τουρκ. halka (= δαχτυλίδι)], ο χαλκάς. **1.** το δαχτυλίδι του αρραβώνα, ιδίως του γάμου και, κατ' επέκταση, ο γάμος: «είναι ακόμα πολύ νέος για να σκέφτεται από τώρα το χαλκά». **2.** στον πλ. **οι χαλκάδες**, οι χειροπέδες: «του πέρασαν τους χαλκάδες στα χέρια του και τον οδήγησαν στη φυλακή». Συνών. αλυσίδες (2) / βραχιόλια (1) / κελεψέδες / σίδερα (5).

- *αν..., να μου περάσεις χαλκά στη μύτη*, λέγεται εν είδει στοιχήματος, με τη σιγουριά ότι αυτό που λέω, αυτό που υποθέτω είναι αδύνατο να πραγματοποιηθεί, δε θα πραγματοποιηθεί ή δε θα έχει τη χρησιμότητα ή χρησιμότητα που επιδιώκουμε: «εγώ λέω ότι είναι παλιάνθρωπος κι αν δεν είναι, να μου περάσεις χαλκά στη μύτη || αν σου επιστρέψει πίσω τα λεφτά που του δάνεισες, να μου τρυπήσεις τη μύτη». Πολλές φορές, μετά την υποθετική πρόταση ακολουθεί το *εμένα* ή το *τότε εμένα* και σχεδόν πάντα συνοδεύεται από χειρονομία με το δείκτη και τον αντίχειρα να πλησιάζουν τη μύτη σε σχήμα κρίκου. Από την εικόνα της αρκούδας, που της περνάει ένα χαλκά στη μύτη ο αρκουδιάρης για να την τραβάει. Συνών. *αν..., γράψε με ή αν..., γράψε μας / αν..., εγώ θα κάτσω να με γαμήσεις / αν..., να με φτύσεις / αν..., να με χέσεις / αν..., να μου τρυπήσεις τη μύτη*.

- *βάζω χαλκά*, βλ. φρ. *περνώ χαλκά*.

- *περνώ χαλκά*, (ιδίως για άντρα), περνώ τις βέρες, παντρεύομαι: «την άλλη βδομάδα περνώ χαλκά με την κόρη του τάδε». Αναφορά στο χαλκά που είναι περασμένος στη μύτη της αρκούδας και τη στερεί την ελευθερία της (όπως και ο γάμος στερεί, υποτίθεται, την ελευθερία του άντρα), ή αναφορά στις χειροπέδες.

- *της αρκούδας άμα βγάλεις το χαλκά*, βλέπεις αν είναι ήμερη ή άγρια, βλ. λ. [αρκούδα](#).

- *το περνώ χαλκά στη μύτη*, θυμάμαι πάντα την υπόσχεση που μου δίνει κάποιος περιμένοντας να δω αν θα την εκπληρώσει, ή θυμάμαι πάντα το κακό που μου κάνει κάποιος για να του το ανταποδώσω: «πρόσεξε μην του υποσχεθείς τίποτα, γιατί το περνάει χαλκά στη μύτη || αυτό που μου 'κανες το πέρασα χαλκά στη μύτη και θα 'ρθει κάποια μέρα που θα σε πατίσω». Πολλές φορές, συνοδεύεται από χειρονομία με τις άκρες του αντίχειρα και του δείκτη να πλησιάζουν στη μύτη σε σχήμα κρίκου, υπονοώντας το χαλκά στη μύτη της αρκούδας.

- *του βάζω χαλκά*, βλ. φρ. *του περνώ χαλκά*.

- *του περνώ το χαλκά στη μύτη (ενν. και τον τραβώ)*, του περιορίζω την ελευθερία του, τις κινήσεις του: «απ' τη μέρα που παντρεύτηκε, του πέρασε το χαλκά στη μύτη η γυναίκα του και τον χάσαμε απ' την παρέα μας». (Λαϊκό τραγούδι: *να φύγω και να κουνηθώ δε μ' άφην' απ' το σπίτι κι ένα χαλκά από σίδερο μου πέρασε στη μύτη*). Από την εικόνα του αρκουδιάρη, που, καθώς έχει την αρκούδα του αιχμαλωτισμένη με το χαλκά που της έχει περάσει από τη μύτη, την τραβάει όπου αυτός θέλει.

- *του περνώ χαλκά*, (για γυναίκες) τον αναγκάζω, τον υποχρεώνω να με παντρευτεί: «την άφησε έγκυο και βρήκε την ευκαιρία να του περάσει χαλκά».